

آشنایی با شخصیت های کلان افغانستان ستاره دین آخوند زاده صاحب هده

عبدالقدير مشهور به مولانا نجم الدين يا آخوند زاده صاحب هده، مشهورترین شخصیت اوآخر قرن زده و بیست درشرق کشور است.

عبدالقدير که بعدها به نجم الدين ملقب مي گردد و نام اصلي او فراموش مي شود درسال ۱۲۳۲ هـ.ق، يعني تقريباً دو قرن قبل درشلگر غزني دريك خانواده کاکوي تولد يافته است.

بعد از مدتي جهت تحصيل به روستاهاي برو وشپوله ننگرهار رهسپار مي گردد. مدتي درمسجد محبت خان پشاور نیز زانوي تلمذ زده وبعد از تکميل درس «قال» نزد مشهور ترین شخصیت معنوي واهل «حال» آن ديار يعني مولانا عبدالغفور صاحب يا پير سوات مي رود، به او بيعت مي کند و بعد از کسب اجازه از آن مراد، اين مرید رهسپار هده مي شود و به تدریس و ارشاد خلق مي پردازد وسفرهاي هم به کابل، پغمان، کامه وچمر کند نیز مي نمايد و شاگردان و مریدان زيادي به جامعه تقديم مي دارد که مي توان برسپيل مثال و نه حصر از شخصیت هاي زیر نام برد:

- ۱- ميا قمر الدين پشوري
- ۲- عبدالشکور مجددي يا حضرت صاحب بتخاک
- ۳- مير صاحب جان پادشاه سلام پوري
- ۴- صوفي عالم گل که به خاطر بهادري و شجاعتش، مولاناي هده به او لقب «پهلوان» را گذاشته بود
- ۵- سيد اکبر شاه از کامه ومشهور به ميای سرکاني
- ۶- حضرت شاه پدر مرحوم سيد شمس الدين مجروح
- ۷- احمد خان يا ملاصاحب دولت زائي
- ۸- ملا محمد ياسين کوهاتي
- ۹- ميا عبدالرحيم حصار کي
- ۱۰- ملا محمد حسين صافي از لغمان
- ۱۱- حافظ محمد کتوازي
- ۱۲- ملا محمد مسلم از امله
- ۱۳- ملا مسعود از کوه صافي
- ۱۴- امام حاجي از ممله
- ۱۵- مولوي عبدالمجيد پدر دکتوري سعيد افغاني از لغمان
- ۱۶- ومشهورترین همه مولوي صاحب امير محمد مشهور به «ملاي چکنور»
- ۱۷- محمد سعيد سعیدی مجددي از چهار باغ صفا که شخص، عالم، زاهد وشاعر هم بود. از سروده هاي او بيتي است که استاد عبدالله بختاني يادآور شده اند:

هوای کوه تو از سر نمی رود ما را
که هست حب وطن در دل مسافر ما

مولاناي مرحوم در سوات وماوراي خط ديورند به نام «کابل ملا» شهرت داشت. اما بعد مهم زندگي سراسر خير وبرکت مولاناي هده، در پهلوي درس شريعت وطريقت، مبارزه وجهاد او در برابر استعمارگران انگريزي است که

او در سال ۱۸۹۲م اقوام مومند را گردهم آورده وبر نیروهای انگریز مستقر در منطقه مومند یورش می برد و آنان را به شکست وامیدارد.

مولانا نجم الدین بعد از معاهده ننگین دیورند در سال ۱۸۹۳م بر تلاش هایش در امر مبارزه با استعمار، می افزاید و به گفته آقای حبیب الله رفیع «محرک و پیشاهنگ سترگ این همه مبارزات ملانجم الدین آخوند زاده بود که مدرسه، خانقاه، کتابخانه ومسجد «هده» شکل مراکز جهاد مسلحانه را اختیار نموده بود، و صوفیان، عالمان، عارفان ومجاهدان در آن اماکن گردهم آمده بودند و راه و چاره مقابله ومبارزه مسلحانه را در برابر انگریزان می سنجیدند و برای جهاد عملی گام بر می داشتند.»

مولانا نجم الدین ظاهراً يك بار از طرف امیر عبدالرحمن خان درکابل زندانی شده است، اما بعداً از زندان فرار نموده و یا زمینه فرار او مساعد شد و او هم بلافاصله به ماورای خط دیورند رفته و در منطقه شبقدر در برابر انگریزان مقاومت غازیان را سامان داد.

مولانا در آن سال هایی که حتی محاسن مبارکش هم سپید شده بود و دوران کهولت را سپری می کرد، دست از مبارزه برضد استعمار برداشت تا اینکه امیر عبدالرحمن خان وفات یافت و امیر حبیب الله خان بر سریر سلطنت جلوس کرد و با پادرمیانی عده یی، از مولانای مرحوم دعوت کرد تا به داخل کشور تشریف بیاورد، مولانا به ننگرهار تشریف آورد و در منطقه «هده» مجدداً رحل اقامت افگند.

نفوذ معنوی مولانا به اندازه یی بود که امیر حبیب الله خان از کابل عازم جلال آباد شد و از آنجا جهت زیارت مولانا عازم «هده» گردید و همه مالیه نقدی وجنسی آن منطقه را وقف لنگر هده کرد و در پهلوی آن سالانه دوازده هزار روپیة کابلی را نیز معاش او مقرر داشت که حتی بعد از وفات آن مرحوم میان دوازده تن از ماذونانش تقسیم می شد. مرحوم مولوی احمد گل لغمانی در سال ۱۳۳۹ خورشیدی در سیمیناری که در مدرسه نجم المدارس منعقد ساخته بود، گفته که محمد نادرشاه در سال ۱۳۱۰ خورشیدی برای تازه کردن یاد مولانای مرحوم، درجوار آرامگاه او مدرسه بزرگی را اساس نهاد که از همان سال تا کنون به نام مدرسه نجم المدارس مشهور است و شخصیت های مهمی را این مدرسه در طی بیش از هفتاد سال، به جامعه تقدیم نموده است. مولانای سلطان عزیز از علمای شریک کشور و از فارغ التحصیلان مدرسه نجم المدارس حینی که راجع به تبحر علمی مولانای هده بحث می کند، یاد آور می شود که از مولانا دو رساله چاپی باقی مانده است که یکی آن در مورد جواز ذکر بالجر و دومی آن در باره اهمیت و برپایی نماز جمعه در روستاهای بزرگ است.

هم چنان به گفته مولوی صاحب سلطان عزیز، استواری هدایت مولانای هده، رساله های توسط شاگردانش در مورد اشاره سبابه در تشهد و کراهت استعمال چلم و نصور در روشنائی دلایل فقهی تهیه گردیده است که هنوز هم در کتابخانه آن مدرسه موجود است و این کارها در شرایط آن وقت افغانستان گام های بلندی در راه تحقیقات فقهی به حساب می رود.

یکی از شخصیت های مهمی که در مورد زندگی و آثار مولانای هده تحقیق، و پژوهش نموده است، دکتور سعید افغانی است.

موصوف در سال ۱۳۳۷ خورشیدی یعنی نیم قرن قبل که به حیث مدیر مدرسه نجم المدارس ایفای وظیفه می نمود، نشریه هفته وار و دیواری را به نام «النجم» تاسیس کرد که در شماره های مختلف آن راجع به سیر زندگی آن مرحوم پژوهش های سودمندی را انجام داده است و در شماره چهارم آن نشریه که در ۲۱ عقرب ۱۳۳۷ خورشیدی، نشر گردید. از وفات آن مرحوم حرف زده و گفته است که در ۲۱ رمضان المبارک سال ۱۳۲۰ هـ ق داعی اجل را لبیک گفت که ترکیب «قبر غازی» به حساب ابجد مبین سال وفات اوست. بناءً آن مرحوم به حساب قمری ۸۸ سال عمر پر بار داشت.

مولانا چون هموطن دیگرش سیدجمال الدین ازدواج نه نموده، مجرد زیست و زندگی را وقف ارشاد خلق و جهاد و مبارزه نمود.

در مورد زندگی و شخصیت مولانا نجم الدین یا آخوندزاده صاحب هده نخستین سیمینار در سال ۱۳۳۹ خورشیدی از طرف مدرسه نجم المدارس به ابتکار مدیر آن مدرسه مرحوم مولوی صاحب احمد گل لغمانی صورت گرفت که در همان زمان به نام «مجلس عرفانی» یاد شد و چهل و چند سال بعد وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان نیز با اشتراک عده ای از دانشمندان و پژوهشگران سیمینار دیگری را در شهر جلال آباد به یاد مولانای مرحوم تدویر داشت که مقالات سودمند و سروده های آبداری در مورد آن مجاهد سترگ قرائت گردید.

به عنوان حسن ختام بیٹی از سروده شهید استاد محم ابراهیم همیم را تذکر می دهیم که در سال ۱۳۳۹ خورشیدی خطاب به آخوندزاده صاحب گفت. و آن اینکه:

اي مجاهده خدمتگاره دقام
داس تا په روح وي رحمتونه مدام

ترجمه و تلخيص از:

- ۱- د هدي آخوندزاده جمع وتدوين استادبختاني خدمتگار
- ۲- مجله كابل (اكادمي علوم افغانستان شماره ۹-۱۰ سال ۱۳۸۴ش
- ۳- شماره چهارم «النجم» از كلکسيون اهداء شده آقاي امين الدين سعیدی، به نگارنده.